

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ НА ОБЩИНИТЕ В КАТЕГОРИЯТА „СЕЛСКИ РАЙОНИ С ПЛАНИНСКИ СЕЛИЩА“

Димитър Симеонов, Галин Петров

Summary: Regional differences in mountain village regions are described in the article. An attempt to group and estimate particular differences is made using a set of indexes. A conclusion concerning developed tendencies is made on the base of analysis.

Key words: Regional differences, village region, mountain region, municipality

Разкриването на регионалните различия на отделни териториални нива и сравнителните изследвания винаги са полезни, защото дават възможност за:

- систематизиране на значителна по обем информация;
- извършване на комплексни проучвания;
- получаването на адекватни оценки;
- подпомагане провеждането на регионалната политика и разработване

на стратегии за управление.

Динамичните промени, които съпътстват развитието на страната, налагат необходимостта от разработването и апробирането на нови модели за оценка, организация и управление на националната територия и на отделни нейни части.

Дискусиите породени около предефинирането на понятията “селски и планински райони”, все по-задълбочаващите се диспропорции между отделните части на страната (въпреки редицата програми и стратегии, които действат в момента) и проблемите свързани с изработването на проекти за усвояване на европейските земеделските структурни фондове – налагат според нас, възраздането на нови адекватни на променените условия координати в районирането на националната територия.

Териториалният обхват на настоящото изследване е “селските райони с планински селища” т.е. това са всички онези селски райони (респективно общини) в границите на, които попада поне едно планинско селище според: НАРЕДБА № 14 от 1.04.2003 г. на Министъра на земеделието и горите и Министъра на регионалното развитие и благоустройството за определяне на населените места в селски и планински райони).

Трябва да се отбележи, че по същество това е един вид неформална териториална структура, включваща в себе си определен брой териториални единици (най-често общини) – отличаваща се с териториален обхват, различна степен на социално-икономическо развитие и вътрешно териториални различия.

Ето защо и основната цел на настоящото изследване, е да бъдат разкрити регионалните различия в селските райони с планински селища и чрез определен набор от показатели да се подредят, групират и оценят социално-икономическите различия, да се обобщят изводи за формираните се тенденции. Тази статия е първият етап от нашите изследвания, който е необходим за разкриване на регионалните различия в селските райони с планински селища в национален разрез.

Преди да се премине към анализ на региона е нужно да се посочат основните дискуссионни моменти в дефинирането на понятията “селски райони” и “планински райони”.

Закон за регионално развитие – ДВ 14/22.02.2004 г. В него са обособени райони за целенасочено въздействие в границите на районите за планиране. Територията на една община може да бъде включена към повече от един вид район за целенасочено въздействие в случаите, когато отговаря едновременно на критериите и показателите за тях. Като райони за целенасочено въздействие са посочени 6 вида (район за икономически растеж, район в индустриален упадък, изостанал граничен район, *изостанал селски район, изостанал планински район*, Столична община).

Според Янкова (1996) разглеждането на общините за основна административно-териториална единица, дава основание, каго селски район да се ограничат териториите на общините с центрове села. Определението на Гешев (1994) е, че разглеждайки общините като основна териториално-административна единица, определя селските райони, като териториални единици или общини със сравнително малка гъстота, включващи села и малки градове с население до 10 000 жители. Маджарова (1999) смята, че селски район е обособена териториална общност, която е част от административното деление на страната и обхваща територия на една или група общини, като неговата икономическа структура, разстояние и др. характеристики се определят в значителна степен от въздействието на различни фактори (5).

При всички общото е приемането на селския район, като част от административно-териториални и териториални единици от различен таксономичен ранг (общини, области, райони за планиране), но е нужно да се изхожда не от статуса на населените места, а от основните функционални характеристики. Селските райони могат да се определят, като териториални общности със селски начин на живот, с развито аграрно стопанство, чиято специализация съответства на наличния агроекологичен потенциал на територията (5).

В същото време, според Марков, Димов (2004) в отделни териториални единици има урбанизирани територии, като във функционално отношение водещо място имат секторът на услугите и индустрията, а в по-голяма част от територията им преобладава аграрната дейност и селско население. Поради това, че отделни показатели имат стойности над средните за страната, те не се отнасят към селските райони.

Категорично трябва да се подчертае, че основните източници при икономикогеографския анализ са националните и регионални публикации на НСИ.

В тези издания се представя статистическа информация по райони за планиране, области, общини и населени места. В самите административно-териториални единици съществуват регионални различия, които са резултат от различията на природния и социално-икономическия потенциал. Разкриването на тези различия е свързано с редица трудности, главно липсата на диференцирана информация. Поради това и при използване на термина “селски територии“, често пъти публикуваната статистическа информация ни “налага“ групиране на изследваната територия по административно-териториални единици, най-често общини (8).

В икономическите изследвания преобладава разбирането за селските райони в неговия географски смисъл, т.е. свързва се по-скоро с територия, отколкото с община или села, която се характеризира с ниска гъстота на населението, разнообразна и разпръсната стопанска дейност, и относителна независимост от влиянието на градските центрове.

За идентифицирането на общините, като селски райони е необходимо да се използват достатъчно на брой показатели. Основанията за подобно твърдение са следните:

- По своя характер общините представляват сложни, динамични и отворени системи. За тяхното комплексно представяне би следвало да се използват значителен брой показатели и на тази основа да се оценява социално-икономическото им развитие и потенциал.

- Определянето на облика на общините, като селски в различна степен зависи от демографските процеси, икономическите, екологичните, културни, инфраструктурни и социално-битови условия, от начина на живот, степента на човешко развитие и др.

- Не се ли вземат предвид многобройните аспекти на териториалното развитие, може да се стигне до положение, при което т.нар. селски общини да се намират на средно или над средното за страната равнище на социално-икономическо развитие и обратно, общини с относително добри демографски показатели, но с нисък социално-икономически потенциал да не са включени в списъка на селските райони.

Общините са основна териториална единица в страната, при която взаимодействието “природа-общество-човек“ се проявява особено силно. Със своята пространствена определеност и потенциал (природен и антропогенен) всяка община е достигнала определено равнище на развитие. Изследването и анализирането на равнището на социално-икономическото развитие дава възможност за оценяване на различията между общините и извеждане на основни тенденции в тяхното развитие. Едновременно с това за всяка от общините се очертават онези аспекти в развитието ѝ, по които тя има по-добри позиции или по които изостава (7).

Това налага необходимостта при определянето на селските райони и особено при тяхната класификация да се изхожда от максимално възможния набор от признаци, характеризиращи цялостното комплексно развитие на общините.

България е разделена на 6 района за планиране (класифицирани като райони по NUTS II) и 28 административни области, които според европейската класификация отговарят на ниво NUTS III). Най-малките административно-териториални единици, съгласно законодателството в България са общините (64 на брой), които отговарят на ниво “местна административна единица 1” (LAU 1). Всяка община включва едно или повече съседни населени места и селищни образувания. Населените места от своя страна се класифицират като градове или села.

В Европейското законодателство и практика няма единно определение за селски район в рамките на ЕС. Всяка страна използва национална дефиниция за обхвата на селските райони. За сравнителни анализи в рамките на ЕС и за целите на стратегическите насоки на ЕС за периода 2007–2013 г. се използва формулировката на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР), според която като селски район се определя територия на ниво област NUTS III, с гъстота на населението под 150 души на кв. км. На тази основа, 76,5% от територията и 58,4% от населението на страната са определени, като предимно селски за България. Съгласно определението за селски райони, използвано за целите на НПРЗСР 2000–2006 г. по програма САПАРД, “общини, чийто най-голям град е с население под 30 000 души и гъстота на населението е под 150 жители на кв. км” – от всичките 264 общини в България, 231 са определени като селски райони. Територията, която обхващат е 83,7% от страната и в тях живее 41,9% от населението на България. Общият брой на населените места в селските райони е 4157, от общо 5333 населени места в България, което означава, че значителна част от населените места на България (около 20% – предимно села), не попадат в категорията селските райони. В тази връзка, резонно се постави въпроса за предефиниране на селските райони. Основен аргумент за преразглеждане на критериите и обхвата на селските райони е изключването, като обект на подкрепа на голяма част от селата в някои общини, които не попадат в селските райони, но имат типични характеристики на райони, класифицирани като селски и дори като изостанали селски.

Към момента, най-подкрепяната теза при обсъжданията е, че: “селски район в България – обхваща, територията на административна единица област (NUTS III), с изключение на областните градове, които са силно урбанизирани територии. Броят на селищата извън този обхват е 28” (3).

Подобно определяне на обхвата на селските райони е “удобно” от административна гледна точка, но не разкрива реалните природни и социално-икономически условия и вътрешнорегионални различия в отделните части на страната.

В българското законодателство, планинските райони са дефинирани в следните нормативни актове:

НАРЕДБА № 14 от 1.04.2003 г. на Министъра на земеделието и горите и Министъра на регионалното развитие и благоустройството за определяне на населените места в селски и планински райони.

Критериите за определяне на землищата и общините, които са планински са:

- Планинските райони обхващат територията с надморска височина над 600 м или под 600 м, но с дълбочина на разчленение на релефа над 200 м разлика между най-ниската и най-високата точка на 1 кв. км, с гъстота на разчленение на релефа над 2 кв. км и с наклон на терена над 12 градуса. Планински са общините, в които повече от половината от землищата на населените места, включени в тях, са планински райони.

Посочени са и конкретно имената на населените места в общините, попадащи в тази категория (2).

Закон за регионално развитие – ДВ 14/22.02.2004 г. В него “изостанали планински райони” са тези, със следните критерии:

- В териториалния обхват на изостанал планински район се включват общини, територията на всяка от които е със средна надморска височина над 500 м или под 500 м, но със средна за територията дълбочина на разчленение на релефа над 150 м разлика между най-ниската и най-високата точка на 1 кв. км, със средна за територията гъстота на разчленение на релефа над 1,5 км на кв. км и среден наклон на релефа над 7 градуса.

Териториалният обхват на изследвания неформален регион – “селски райони с планински селища”, включва 122 общини. Общата територия, която заема е 50 938,5 кв. км или това е близо 46 % от площта на страната.

Демографска характеристика:

По данни на НСИ през 2004 г., броят на населението е 1 675 529 души, което е 21,6% от населението на България. Гъстотата на населението е повече от два пъти по-ниска от средната за страната (32,9 души на кв. км срещу 69,9 души на кв. км). За повечето от общините включени в обхвата на района е характерен процесът на депопулация. В специфичните български условия, съдържанието на депопулацията може да се изрази със следните признаци: непрекъснато съкращаване броят на населението, значително по-малка гъстота на населението, много нисък дял на заетата работна сила на единица земеделска площ; дисперсно разпределение на населението в голям брой малки села; пълно обезлюдяване на редица села; регресивна възрастова структура; постоянен отрицателен естествен и механичен прираст; ниско образователно и квалификационно равнище на икономически активното население и др. (1)

От всички 122 общини, едва на 19 общинските центрове са села (Антон, Баните, Братя Даскалови, Георги Дамяново, Гърмен, Кирково, Ковачевци, Макреш, Мирково, Невестино, Родопи, Сатовча, Стамболово, Струмяни, Трекляно, Чавдар, Челопеч, Черноочене, Чупрене).

През 2004 г. населението в селските райони с планински селища, живее в 2654 населени места (това са 49,8% от населените места в България), от които 108 са градове, а 2456 села. С най-много населени места са общините Елена, Трявна и Крумовград (124, 106, 79), което е обяснимо с тяхното местоположение и факта, че в тях са разположени населени места от “бившите”- махали и колиби. Само с едно населено място, т.е. общинския център са 6 общини в района, на четири от които общинския център е село (Антон, Кричим, Чавдар и Челопеч), а на две от тях град (Долна Баня и Копrivщица).

Като разглеждаме демографските процеси, прави впечатление все по-задълбочаващите се диспропорции в разпределението на населението между отделните природнообособени части на страната. Регистрираният спад на населението в отделните общини, може да бъде представен чрез показателя – темп на изменение на населението. Данните ясно показват, че стойностите за петгодишен период се движат между 0,86 до 1,09.

Възрастовата структура на населението е от особено значение за неговото възпроизводство и за качеството на човешките ресурси. При анализа на показателите (подтрудопособно, трудопособно и надтрудопособно население) в очертавания регион, в близо 2/3 от общините се установява ускорено застаряване на населението.

Естественото движение на населението показва отрицателни тенденции. Раждаемостта и естественият прираст намаляват. Тази тенденция се налага от емиграцията на младото население и ниския жизнен стандарт. В селата ниската раждаемост и отрицателният естествен прираст се обясняват с миграцията на младото население в посока към градовете, където достъпът до културното наследство е по-голям, а безработицата – по-ниска, при което възможностите за икономическа реализация са по-добри. За региона, раждаемостта е 8,8 ‰ при средно за страната 9‰ (2004). В противовес с намаляването на раждаемостта, смъртността както в градовете, така и в селата се увеличава, включително и детската смъртност, което е особено обезпокоително – смъртността е 15,2‰ (14,2‰ за страната). Очевидно една от причините за това е застаряването на населението, но не е за подценяване и ниският стандарт на живота във времето на прехода.

Във вътрешнотериториален аспект използвайки три демографски показателя (коефициент на детска смъртност; очаквана продължителност на живота; механичен прираст), се открояват 10-те общини с най-добър демографски облик и 10-те общини с най-критичен демографски облик – всички те са категоризирани, като “селски райони с планински селища”. (табл. 1)

Демографски облик на общините

Табл. 1

Съставни показатели	10 общини с най-добър демографски облик	10 общини с най-критичен демографски облик
<ul style="list-style-type: none"> • Коефициент на детска смъртност • Очаквана продължителност на живота • Механичен прираст 	Белоградчик	Гурково
	Божурище	Ковачевци
	Брезник	Лъки
	Етрополе	Мирково
	Земен	Невестино
	Неделино	Смядово
	Рила	Струмяни
	Свиленград	Трекляно
	Челопеч	Чавдар
	Чепеларе	Чупрене

Източник: по данни на НСИ

Процесът на застаряване на населението в една обзрима перспектива е необратим. Основните фактори за неговото развитие са непрекъснатата миграция извън страната, ниската раждаемост, високата смъртност, проблемите на брака и семейния бит, икономическите проблеми. Очевидно е, че между демографските и икономическите процеси съществува двустранна причинно-следствена взаимозависимост.

Икономическа характеристика:

Селските райони в България са силно зависими от земеделието. През 2003 г. в разглеждания от нас регион, по показателя – заети в земеделските стопанства по общини, с помощта на **картосхема 1** се установява твърде широка вариативност по отношение на представените данни. Относителният дял на заетите в тези стопанства варира от 0,5% за община Лъки до 73,2% за община Баните. Делът на първичните производствени сектори в заетостта надвишава 20% при 70% от общините. Основната част на тази заетост се създава в ниско-продуктивни, полупазарни стопанства или дори в стопанства, произвеждащи само за собствена консумация. Това е показател за наличието на неефективно използване на работната ръка и за бедност в разглеждания район.

Част от предизвикателствата пред страната са бедността и равнището на доходите. Системата за социално подпомагане не в състояние да задоволи ефективно нуждите на най-уязвимите групи. В тази връзка интерес представлява равнището на средната работна заплата в селските райони с планински селища, като един основен показател за стандарта на живот в тях. Анализът и очертаването на регионалните различия в това отношение ще допринесе за усъвършенстване на социалната политика и укрепване развитието на района като цяло. През последните пет години е характерен процесът на плавно нарастване на средната работна заплата. Различията между най-ниските стойности на средната работна заплата в отделните общини е повече от четири пъти. (**картосхема 2**). Най-ниски са стойностите през 2003 г. в община Хаджидимово – 1784 лв., а най-високи в община Челопеч – 6625 лв. За целите на научното изследване е необходимо да се подчертае, че работната заплата съставлява само 16% от общия доход на домакинствата, при 39% за страната. Причините са както в по-големия дял на безработните, така и в преобладаващо сезонния характер на заетите работни места. Преобладава доходът от домашното стопанство – 40%, което е белег на натурализация на потреблението в страната.

Анализът на данните за показателя – “нетните приходи от продажби на предприятията на 1 жител” на общинско равнище разкриват, че само 8 общини (Панагюрище, Севлиево, Бобовдол, Костинброд, Мирково, Пирдоп, Челопеч, Куклен), имат приходи по-високи от средните за страната. Тези резултати ни дават основание да направим следните констатации и изводи:

- Осем общини имат устойчива икономика и се отличават с по-високи приходи от продажби от средните за страната.
- По-ниски от 50% от приходите спрямо средните за страната имат 68% от общините.

Прибавяйки числовите стойности и на показателя – брутен вътрешен продукт /БВП/, можем да групираме общините попадащи в категорията “селски райони с планински селища” по степен на индустриализация (*табл. 2*).

Индустриален облик на общините

Табл. 2

Съставни показатели	10 общини с най-голяма степен на индустриализация	10 общини с най-малка степен на индустриализация
<ul style="list-style-type: none"> • Средна работна заплата (лв.) • Нетни приходи от продажби / жител (хил. лв.) • БВП (лв. на глава от населението) 	Бобовдол	Антон
	Костинброд	Белица
	Мирково	Гърмен
	Панагюрище	Долна баня
	Пирдоп	Ковачевци
	Радомир	Неделино
	Рудозем	Руен
	Своге	Сатовча
	Севлиево	Хаджидимово
	Челопеч	Якоруда

Източник: по данни на НСИ

При оценката на диференциацията на безработицата по общини в селските райони с планински селища се очертава ясно изразена тенденция. Безработицата варира от около 4% в община Севлиево до 55% в общините – Борино, Белица, Ракитово, Якоруда, Антоново, Угърчин и др. (*картосхема 3*). Тя се задържа в критично високи стойности в общините със стагнираща или деградираща монокултурна икономика и на ниски стойности в общините с диверсифицирана икономика. Високото равнище на безработица, поддържано за продължителен период от време, води до деградационни процеси – неизползване на човешкия капитал, деквалификация, емигриране (временно или постоянно) на населението. Основният проблем тук е липсата на стопански субекти с ясни планове за създаване на трайни възможности за заетост в перспектива.

Социална характеристика:

Секторът на услугите генерира 55% от БВП и 46% от заетостта в селските райони с планински селища. По-голямата част от фирмите работят в този сектор, основно в търговията на дребно и доставката на храни.

В редица нормативни и планови документи на стопанската дейност на туризма се разчита като основна възможност за преодоляване на регионалните различия. В така очертания регион, по-голямата част от общините имат собствен, но не напълно развит туристически потенциал. През 2004 г. наличната туристическа база включва 26 189 легла, което е 14% от легловата база в страната. В едва 12 общини (специализирани в планински туризъм) е концентриран 80% от туристическия леглови потенциал на региона. С *картосхема 4* се представят данните от показателя – реализирани нощувки от леглоденонощия в %. Повече от 60 общини не се вписват в картосхемата, изразяваща данните за

посочения показател (причина е, че се отчитат само средствата за подслон с повече от 30 легла).

Системите на образованието и здравеопазването са определящи фактори за качеството на живот, развитието на човешките ресурси и хармоничното регионално развитие.

Образователно равнище на населението: Образователното равнище на населението по отделните общини е разнородно. На *картосхема 5* са представени данните за дела на висшистите в селските райони с планински селища. Може да се търси корелация между общините с преобладаващо трудоспособно население и развита индустрия, и по-високите стойности на дела на хората с висше образование.

През 2004 г. броят на детските градини в селските райони с планински селища е 922 (28% от общия брой в страната), като 45 596 деца са записани в тях. Само 1/3 от детските градини са в селата. Сградите и оборудването на селските детски градини се нуждае от възстановяване и модернизиране. Има тенденция за изтегляне (от страна на родителите) на децата, живеещи на село, от доучилищното образование.

Териториалното разпределение на училищната мрежата се отличава с регионални диспропорции. Училищата са общо 950, от тях – 802 са общообразователни училища; 43 са специални училища; 4 са училищата по изкуствата и 101 професионални гимназии. Общият брой на учениците през 2004 г. е 206 691 (17% от учащите у нас). Проблем за селските райони с планински селища е намаляващото записване на ученици в професионалните училища. Оборудването и сградите на тези училища са в лошо състояние и са необходими значителни инвестиции за подобряване на качеството на получаваното образование, включително чрез въвеждане на модерни методи на обучение и използване на модерни технологии, което налага тя да се приведе в съответствие към структурата на населението и пазара на труда. В табл. 3 са посочени водещите общини от категорията “селски райони с планински селища” – по образователен обхват.

Образователен обхват на общините

Табл. 3

Съставни показатели	10 общини с най-високи стойности по образователен обхват	10 общини с най-ниски стойности по образователен обхват
<ul style="list-style-type: none"> Записваемост в първите две степени Регистрирани читатели в читалищата – бр. на 1000 ч. 	Белоградчик	Бобовдол
	Божурище	Върбица
	Гурково	Долни чифлик
	Карлово	Кресна
	Костенец	Момчилград
	Мъглиж	Разлог
	Панагюрище	Смядово
	Своге	Трън
	Севлиево	Чавдар
	Ябланица	Якоруда

Източник: по данни на НСИ

Осигуреността с лекари, измерена с брой население, обслужвано от един лекар, показва, че в общините Антон, Правец, Мирково, Копревщица, Драгоман, и Божурище този показател е 5 пъти под средния за страната, поради което са необходими спешни мерки за решаване на проблема.

Възможностите за посещаване на културни мероприятия, за организиран спорт и отпих в селските райони с планински селища са много ограничени, което затруднява развитието на населението и пречи на задържането на младите хора там.

Социалната инфраструктура е важен фактор за развитие на общините. Жилищната площ на човек от населението в отделните общини се променя от 13,8 кв. м (община Якоруда) до 70,1 кв. м – (община Трекляно) при средна стойност за страната 19,2 кв. м. Над две трети от живеещите в селските райони с планински селища, притежават по-голяма жилищна площ от средната за страната, от което е ясно, че не това е пречката за тяхното неустойчиво развитие.

Само 5 % от изследваните общини са 100% благоустроени с канализация, докато електрификацията и водоснабдеността обхващат над 95% от селищата. За отбелязване е, че значителна част от жилищата са необитавани и замразени като ресурс за икономическо развитие – в 6% от общините необитаваните жилища са повече от половината. Това ограничава възможностите за диверсификация на селската икономика и подобряване на селския бит.

В социално отношение се налага изводът, че около 65% от населените места в 122-те общини, сега не са притегателно място за живеене поради тяхната изостаналост в социално-икономическото развитие.

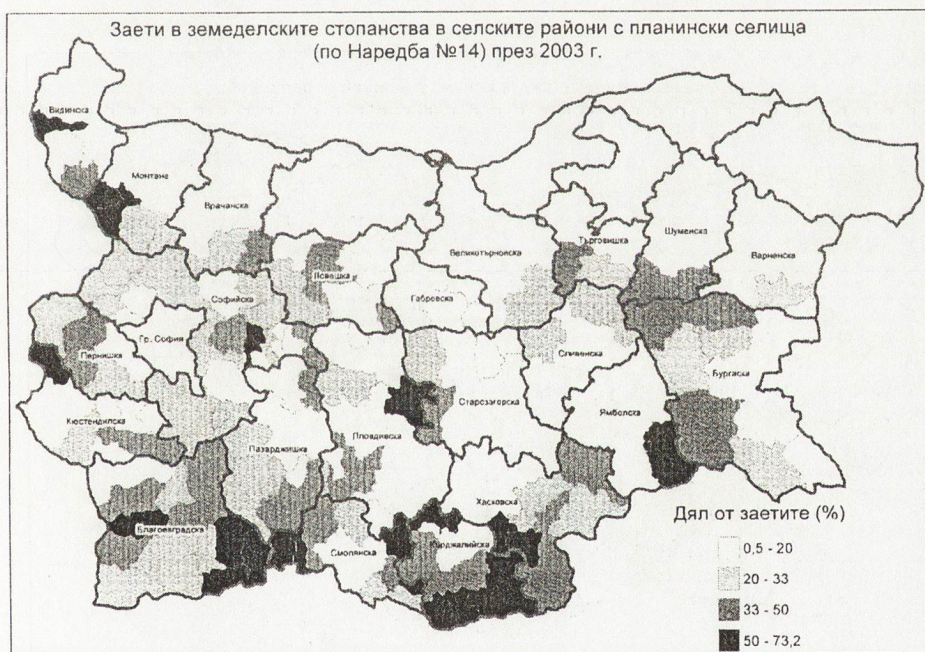
Въз основа на резултатите от проучването на регионалните различия на общините в категорията “селски райони с планински селища” могат да се направят следните изводи:

- Различията в демографски, икономически и социален вътрешнорегионален аспект са значителни, което дава основание за изработване на рангова типологизация (класификация).
- Резултатите от изследване на подобен неформален регион по отделни показатели и аспекти, по-често сочат задълбочаване на регионалните различия.
- Общините, като най-малки административно-териториални и статистически единици са сравними по определен набор от показатели, но в по-голяма част от територията им преобладава аграрната дейност и селско население – статистическите данни, за които са твърде оскъдни и недостатъчни.
- Взаимодействието между социално-икономическото и човешкото развитие в регионален аспект може да се оцени като незадоволително.
- Нужно е да се усъвършенства използването на множеството от количествено зададените показатели и компоненти.

ЛИТЕРАТУРА

1. Гешев, Г. Депопулация на селските територии в България. – В: Проблеми на географията. С., 1990.
2. Наредба № 14 за определяне на населените места в селски и планински райони. – В: ДВ, бр. 35, 2003.
3. Национален стратегически план за развитие на селските райони. С., 2006. (проект)
4. Селските райони: преодоляване на неравнопоставеното развитие. Национален доклад за развитието на човека. С., 2004.
5. Симеонов, Д. Селските райони в Габровска област. – В: Юбилеен сборник “Приносът на историко-юридическия факултет за развитието на българската наука и образование”. В. Търново, 2003.
6. Статистически годишник на Р. България. НСИ. С., 2003, 2004, 2005.
7. Янкова, Н. и кол. Социално-икономически различия между общините в България. С., 2003.
8. Markov, Iv., N. Dimov. Rural regions in Bulgaria: through priorities of regional development, First international conference Human dimensions of global change in Bulgaria. Sofia, 2004.

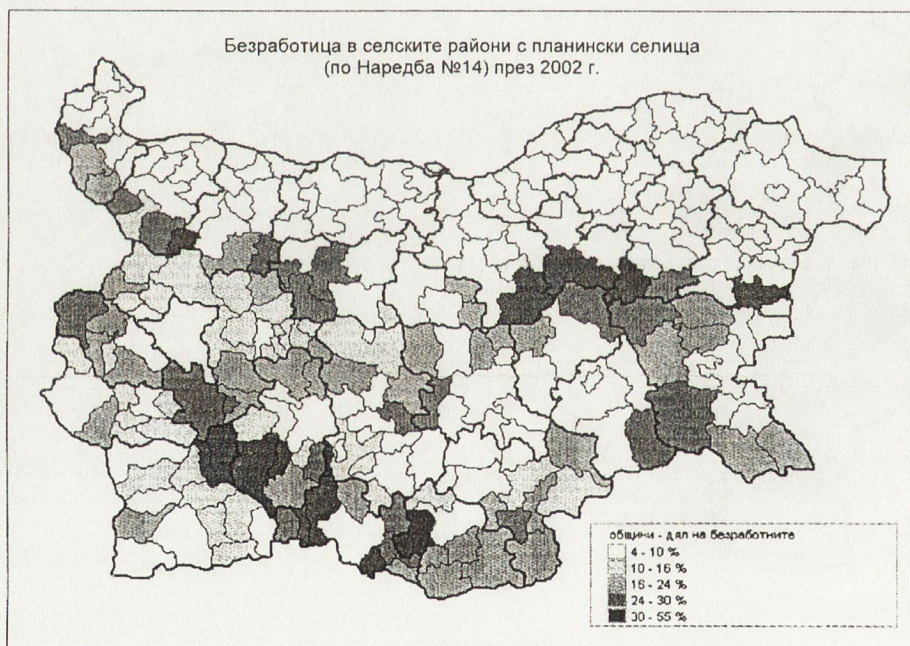

картосхема 1

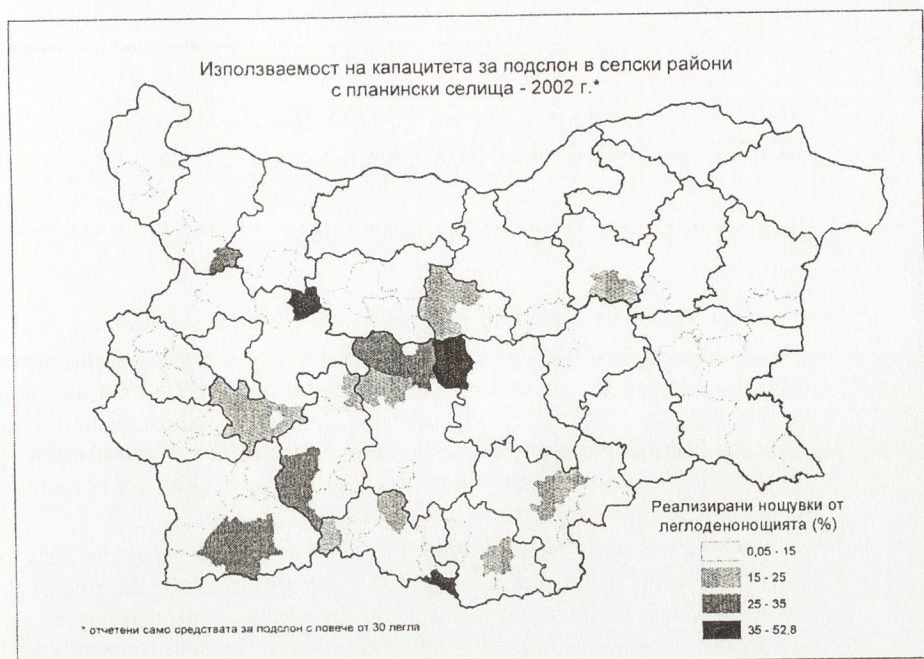

картосхема 2

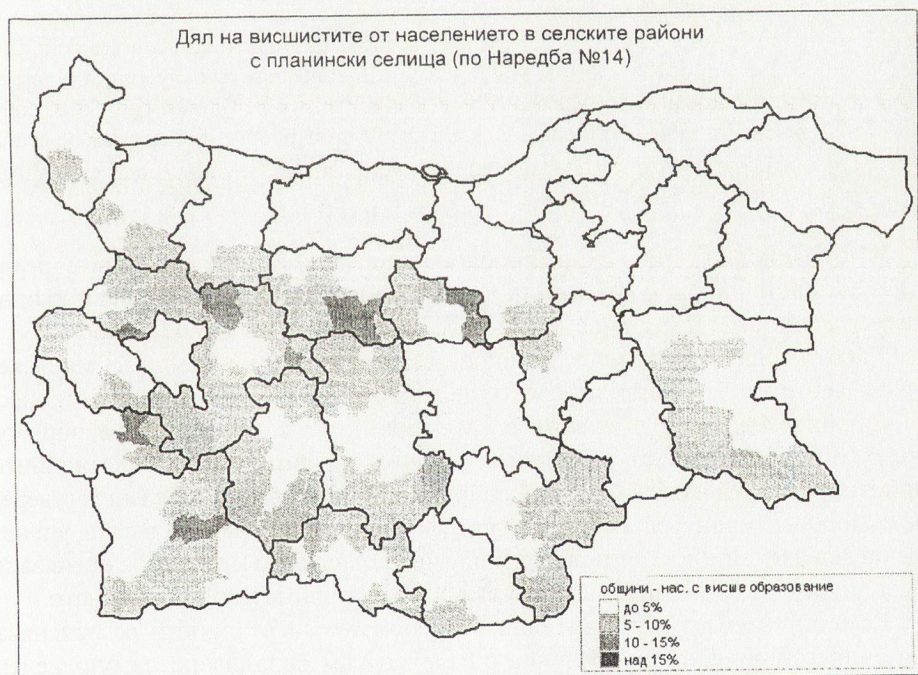

картосхема 3

картосхема 4

картосхема 5